

1,1933,155; (6) 488i 6.2,474 jf. 322 1808,23; (7) 739 2,1800,573f; (8) 57c 1,1808,142.

GÅDER

Kender du den sorte kløver? (1). – Hvad er det, som flyver (eller løber) bedst, når benet (låret) er brækket? (2).

Et hus fuldt af brune drenge og en lådden orm foran dem = oven lukket med lyngtørv; jeg skal give dig et hus fuld af træer, der er fældet i skoven, og så kan der ikke engang blive en madstok af den (madstok eller -stikke = træ-pind med flad rund ende til at røre i melgrød eller tjære med); et hus fuld af træ og dog ikke så meget træ, at man kan få en træskohæl deraf; pind på pind og pind igennem og dog ikke så stor en pind, at der kan blive til en svovlstik; pind ved pind, der er hundrede pinde og dog ingen pind så stor, at man kan gøre en rivetand deraf (= stak eller hus med hedetørv) (3).

Undervejs mod købstaden klagede vognens usmurte hjul: sælg lyng, køb tjære, sælg lyng, køb tjære! (4).

LITTERATUR: (1) 488d 165; (2) 830 9,1888,175; (3) 488n 82,101,139; (4) 228e 2,478.

VARSLER

Blomstrer lyngen til Sankt Pals (Sebaldus' dag 18/8), skal man gå i sne til *æ hals* om vinteren (SJylland; 1).

Mange lyngblomster varsler streng vinter med megen sne (Jylland, SSlesvig, Grønland; 2), tidlig blomstring en tidlig eller lang og hård vinter (3). Blomstrer den først i toppen, kan ventes en tidlig, og forneden: en sen vinter (Skagen 1787; 4), bærer kvistene blomster helt ud i spidserne, »blomstrer den ovenud«, spår det en tidlig og streng vinter, forneden en sen og mild (Jylland; 5), blomstrer den fra nedden og opefter: tidlig vinter, fra oven og nedefter: sildig vinter, midt på: vinter ved juletid (6). Blomstrer lyngen højt i top, får vi stor vinter i galop (Randers amt o. 1850; 7). »Sidste år [1965] blomstrede lyngen helt ud i spidsen, og da fik vi en meget streng vinter. Forrige år gik blomsterne ikke helt til tops, og da blev vinteren mild« (8).

Hvor lyngen har hvide blomster, ligger et mandslig, offeret for en forbrydelse, begravet (Jylland; 9), har et uskyldigt barn grædt (MJylland) eller en hare pissert (Viborgeggen) (10). Tager børn de hvidblomstrende kviste med hjem, skynder moderen sig at kaste dem i ilden

– »det er liglyng!« (VJylland o. 1885; 11), de er dødens symbol og må ikke bæres med hjem (12).

LITTERATUR: (1) 488g 1,78; 885 11,1934–35,32; (2) 830 8,1887,42; 228e 2,477f og 3,428; 398 1837, 177 (Grønland); (3) 64 16/10 1947; 65 5/8 1944; (4) 681 77; (5) 783b (MJylland o. 1860); 488 4,1880,405; 228e 2,477 sml. 697 1648,227 (Mecklenburg); (6) 830 8,1887,42; (7) 794 2.3,1891–92, 130; (8) 876 8/8 1966; (9) 725 25/8 1931; 455 3/10 1954; 161 1906/23:2484; (10) 783b o. 1860; (11) 634 12077 (Arnborg s.); (12) 455 24/6 1951.

PROSA OG POESI

Højlyngen er skønnest en stille sensommerdag, når solen skinner og lyngen blomstrer og breder sit lilla-røde tæppe op over alle bakker og ned ad alle dalsider, så langt øjet når. Da er der fest i højlyngen – lyngens fest, ensomhedens stille fest. For lyngen og ensomheden og tavsheden hører sammen. Intet suk er så langeligt blødt og stille som vindens sagte suk i lyngen. Den forunderlige lyng, den omskiftelige lyng! Som hver sommer blomstrer så uførtødent og fornøjet, som ville den blomstre til verdens ende – og som hver vinter er en eneste uendelig og trøstesløs sørgmodighed K. A. Petersen (1).

Det drømmende violette skær fra den blomstrende lyng i september har frydet øjet med sin indtagende ynde Johan Skjoldborg (2). Hedelyngen [klædte] tuerne med sit skønne, mørkegrønne løv, og de fine røde blomster så ud som ædelsten på et fløjels brudetæppe P. A. Holm (3) – tæppe af lyng, der er hullet og slidt Sophus Bauditz (4).

Hedelyngen indtager en stor plads i St. Steensen Blichers og Jeppe Aakjærs hjemstavnsdigtning, der anvender den henholdsvis 28 og 111 gange (5). Blicher:

Min fødestavn er lyngens brune land,
min barndoms sol har smilt på mørken hede ...

Dér hviler også mine ben engang
blandt mine fædres lyngbegrøede grave!

Skummel og grå er min fædrene hede,
dog under lyngtoppen blomsterne står.

Lyngen som rynker udi i de visne marker. –

St. St. Blicher sammen med tatere på den jyske hede. Xylografi efter maleri af Christen Dalsgaard, 1866. Frederiksborgmuseet.

Aakjær:

Her har jeg stået i tusinde år,
sust for de slægter, der svinder og kommer,
nikket goddag til den brydende vår,
viftet farvel til den hastende sommer.

Vel er min ranke kun mager og tør,
lidt jeg kun yder til fadet og bøtten;
ringe jeg skattes af okser og køer,
men så desmere af sangeren, skytten (6).

Humlen drikker mjød af lyngens kande (7).

I tiåret 1911–20 blev lyngen benyttet 252 gange i 185 danske digteres poesi (8).

Gold er den jord, som lyngen bær', · guldhøst der ikke vanker *C. Hostrup* 1851; milevidt breder lyngen sit brune, · sit stærke tæppe; · hver gren er vreden, · i kamp mod stormen og regnen og sandet, · underlig dannet, · manende, sær som en rune *K. L. Aastrup* (9), er end lyngens pinde · runkne, små og stive, · lyngen fordrer intet, · kender kun at give *Niels Jeppesen* (10). Den røde lyng, beskeden, fin, · har kun en trofasthed som din. *Olaf Gynt* (11) – trives kun i fattig jord. · Som en villig arbejdstanke · klæder du den nøgne banke · med så skønt et blomsterflor *P. Lund* (12).

Se, hvor jeg blåner rødt og rødmer blåt · og klæder knøsen Jylland fuldt så godt · som mælkevejens sølvslæb himlens drot *Kaj Munk* (13). Nu bærer Himmelbjerget lyngens røde fløjelsjakke, · og der er liflig honning i hver halmhatskub *Harald H. Lund* (14), og lyngens ånde, kamfer-sød, · sin røgelse i nuet gød *Johannes V. Jensen* (15). Lyngen er et pragtfuldt tæppe, · blomster myldrer milevidt *H. C. Andersen* 1859. Lyngblomst på fattig jord! – Hør lærken lokker · med helligt budskab – vend dig nu mod syd. · Ring nu med millioner røde klokker. · Ring om din ædle armods rige fryd *Helge Rode* (16). Herligt at bygge, hvor lyngbusken gror, · og jorden er gul af okker. · Heden er øde og vidtstrakt og stor, · kalder med tusinde klokker *Aage Matthisson-Hansen* (17), lyngen [står] med kimende bjælder *Hans Hartvig Seedorff* (18), som fjerne klokker · ringer til ave · ved solfaldstide · er du, lille lynggren, · min klokkelyd · i september *Niels M. Gerard* (19).

Det er, som om et skær af kvæld · hen over ås og bakkehæld · i rosenfarver rinder – · et dæmpet, vemodsfuld farvel · til sommeren, der svinder. · Du skræmmes ej, men karsk og sund · du mildner høstens alvorstund · med venlig aftenrøde · og luller livet blidt i blund · med vuggetoner bløde *Otto C. Fønss* (20). Drømmen

slår telt på de ensomme steder, · hvisker i lyngsværens mil efter mil. · Hedens tungsindige spillemandsøjel · blæser i suset sin triste skalmeje. · Ensomhed vandrer de luvslidte veje, · går som en ludende hund ved min hæl *Vilh. From Bartrumsen* (21). Lyngen stod der alene · som hår af en gammel mand *Jens August Schade* (22), og øverst en dusk lyng · med vredne greneslyng · og blomster, der kan gløde · af alt, som er forbi · og lyse en i møde · fra somrene, der døde, · i stuens stille hi. · En dag på Dannevirke · med røde blomsterstjerner · den stod imellem birke · med sus og sang i kirke, · med skær af blod og stjerner · og lyste langs vor sti *K. L. Kristensen* (23), bring lyng herind og lad · den stå som bed · for en uvisnelig samvittighed *Mogens Garde* (24).

Lyngens små træer står tyngt af sne. · Den, som er lille, kan kronerne se ... · Grenene krammer i luften tyst · som småbitte hænder imod et bryst, · lejres mod stammer, som fugleben · så tynde og faste, med gren ved gren *Poul la Cour* (25).

Hedens saga er til ende, · Blichers skønne, mørke egne · er slet ikke til at kende, · ploven vendes alle vegne *Aage Brandmose* (26). Fra nederlagets stund et råb vi mindes, · der længe lød det danske folk i møde: · »Hvad udad tabtes, det skal indad vindes« ... · For hedens skønhed folket fik lidt føde *Johs. Ursin* (27).

A. Ankerstrøm (28); Niels Jeppesen, Lyngen (10); P. Lund, Lyngblomsten (12); Valdemar Rørdam (29).

LITTERATUR: (1) 92 3,1908,85; (2) 833 29; (3) 247 1,1865,183; (4) 51c 6; (5) 754 28–45,90; (6) 1002b 16f; (7) 1002c 59; (8) 665k XII.2; (9) 1020 7; (10) 439c 16f; (11) 316e 54; (12) 424 nr. 16,1939; (13) 616c 54; (14) 561j; (15) 433v 136; (16) 776d 38; (17) 585e 34; (18) 821g 65; (19) 300 26; (20) 283d 137f; (21) 50 62; (22) 801 69; (23) 490i 32f; (24) 294d 8; (25) 133 112f; (26) 98b 46; (27) 943 20; (28) 34b 7f,9,14,18f; (29) 417 1915,602.

Klokkelyng, *Erica tetralix*

Dværgbuskens 10–30 cm høje, spinkle grene har kranstillede, nåleformede blade, de nikkende, rosenrøde, smalt krukke- eller klokkeformede blomster er samlet i tætte skærme øverst på grenene. Meget almindelig i vest- og midtjyske hedemoser, hist og her i NSjælland og på Bornholm.